

սէ իրգաւ օլունմուշ, վէ հապսխանէտէն
Ֆիրար իր մէջ. թէ ճիշդ պէտքերն ալ
լուսնոտողու սքըտտա ախդ ու կիրիքի
օլունմուշ տուր:

Շամգոյ պաշ Բաբաւ, պիր թա-
գըմ ուփագ գըղարուն բըղբնա կէշ-
մէքէ մուհաքէմէնէն չէքլիւր տիր:

Մամօնէ մէքէպի միւստիրի իրիւ-
նիէ նամ Բաբաւ, այնի գապահաթիւ
թաճիթ թէվգըթա պլնմը տըր:

Հէքիմէր իւշ չոնուղու մուսայէնէն
իտիպ, իւշէրլիւրիտէ պիր թագըմ
խասթալըգ պլնամէթիւրի կէթուիւշէր
տիր, մէքըր խասթալըգլարնն նէ
թարղ խասթալըգ օլունդունու պիւ-
տիրմէք իթիմէմէյիլ:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Բոմատան ալաֆրանկա ապրիլ 13
թարիխիւն Մօնտ դաղէթաբնա եագրու-
տըղբնա կէթոն, պիւշիւք հաթիւնն
բէնյէնպիհ կիւնիւ, սապըգ բաթիւր
Գիւրէլեան էֆէնտի, Բաբա հաթըթ-

լէրիւն հուզուրունա չըգմը տըր:
Միւմաիւլէ, միւշարիլիւն հու-
զուրունա չըգմազտան էվիլէ, վէ հէ-
նուգ չիլէտէ իթէն, Բաբա, իթալ-
եաննա թէրմէմիլիլէ պլնապէր էրմէ-

նիհէ պիր մէթուպ եագմը, վէ պու-
մէթուպտա, Գիւրսիլի-Շէրիֆ հաթ-
գընտա օլուն քէմալի ինգընտըր
թասթիգ, վէ բաբալըղն պիւշիւքիւք
վէ եանրմալըղը իթիւրեագթընը
գապուլ իթմիլ տիր:

Օն իւշիւնհիւ Լէօն Բաբա, միւմաի-
լէյի սուրէթի բէտէրանէտէ գապուլ
իտիպ, եարթ ստաթ գատար կէթուիւ-
տիւքտէն սօնրա, Ֆէրրահեան վէ Ագ-
չէնիլիւն նամ րուհպանլարը տալի
հուզուրունա ճէլպ իթմիլ, վէ անլէրիւ
մուվաճէհէնտէ, Վիթէ, քէմալի
խալիսէթիլէ արըգ նէտամէթ իթմիլ օ-
լուն միւնէթ Գիւրէլեան սաթըլմագտա-
եթմ տէմիլ տիր:

Բաբալըն պլնէն սէօյլէտիկի մէքըր
միւնէթ իւնվաթնտան, Գիւրէլեան է-
ֆէնտիւնի բիւթօպու թագտիս իտիլէ-
ճէկի թալմիս իտիլէտէ տիր: Գիւ-
րէլեան էֆէնտի, Բոմաեա մուվաճէ-
թիւնտէ պէրի տիր, բաթիւրէր նի-
շանլարընն քեաթիլի իւղըրիւնտէն
պլնմը տըր, վէ էրմէլ-Գաթօթիւք
րուհպանլարընն աւտի էպիսէսիւնտէն
կիլիմիլ տիր: Պու հայտէ Բաբալըն
միւմաիլէյի միւնէթ իւնվ նը վիթմէ-
սի, առհա գիւտտէ մանէա թաճիթն-
տա գալմը օլուն:

Էլիսիւնտէ թապ իտիլմէտէ օլուն
Արաւորիւ, փետրվար աեը նիւսիւ-
սիւնտէ տէրմ իտիլմիլ օլուն շուսթի-
տէքի հաթիւք պիր պլնտ, գիւտտէ-
սիլլէ շաեանը տիգգաթ օլունդուն-
տան, այնէն պլնտն իտէրիլ:

Արթուրիւն մի այնպիսի գործիք է,
որ սորա միջոցով մարդը վերածնունդ
ազնուանում է, նորա մտքի ապարդիւ
նանում է, սկսում է աւելի խորհիլ և ստեղծ-
ում է նոր նոր կատարելատիպեր (իդէալ-
ներ), որոնք տեսնված չեն նախապետա-
կան կեանքի մէջ: Եւ այդպէս կրթութիւն-
ընդհանուր մարդիկ հին նախապաշար-
մունքից, նորան տալիս է նոր կեանք կամ
նոր ուղղութիւն և արդասիւք ընդհանրա-
նումեն մարդկութեան մէջ և մարդիկ ա-
պահովում են նիւթապէս և բարոյապէս,
նորա կազմում են մի ազնիւ և բարձր կու-
սակցութիւն և իբրեւ հայելու մէջ նոցա
գործունէութիւններ անդրադառնում են
դէպի ընդհանրութիւն արձագանգներով:

Մենք տեսնում ենք պարզ, որ կրթված
ազգեր մեզանից զանազանվում են ձեւեր-
ով, յատկութիւններով, արհեստով, և
մենք չունինք բարի նախանձ նոցա հե-
տեւելու:

Մենք մեքենական գործիքի համար վա-
զում ենք ամեն աշխարհ, լցնելով մեր վա-
տկիւրը ուրիշների գոպաններ: Ուշ-դը-
րութիւն չենք դարձնում, թէ մենք ևս
մարդիկ ենք... Եւ թողնում ենք մեզ
անխառն և կարտ:

Միւշիւք խոսած ենք և խօսում ենք
կրթութեան վերայ: Արդեօք հասարա-
կութիւնը չօլորում է: Եթէ նա չէ չօլ-
փում, ուրեմն և գանգատների տեղիք չու-
նի: Նախապետական դրութիւնը նման է
ստրկութեան և այս վիճակի մէջ մենք կը
մնանք միշտ, եթէ ազգովին չիտած ենք
մեր վիճակը բարաբերու, մեզ կենդանա-
ցնելու: Եթէ ապրիլին մենք Աֆրիկայի
խոքերը, մեզ ներքին կը ամենայն բան:
Մեր վերայ շատ ազգեր կ'ընդշային: Մեր
յարաբերութիւններ լուսաւորված ցեղերի
հետ է, մեր առևտրական կեդրոն եղած
է Եւրոպա, մենք միշտ կարգում ենք ու-
տարների լրագիրներ, աշքներին առել
տեսնում ենք պարզ այն գործիք-
ներ, որոնց միջոցով մարդս վերած-
նում է, բայց և վերստին նայում ենք մեր
վերայ պաղ ու սառն, կարտում ենք ու-
րիշների ձեռագործութեան, նախադա-
սում ենք օտարի հանձարը, բայց չենք
նմանում նորան:

Կարտողի վիճակը ստրկական վիճակ է:
Ուրեմն մենք իրաւունք չունինք պահանջե-
լու գութ, համակրութիւն օտարներից,
քանի որ բարոյապէս մենք մեռած ենք և
ոգրմելի տեսնում ենք և չենք հետևում,
կարող ենք գործել և չենք գործում:

Մեր ժողովրդական կրթութիւն թէ և
նոյն եղբորմ կայանում է եկեղեցու բա-
կերի մի ծխական անունով, որ չէ կա-
րող կենդանացնել մի մարդկութիւն, մի
ազգութիւն և հասցնել նորա նիւթական

ապահովութեան և կամ բարոյական բար-
դարութեան: Արաւորիւ կ'սորի և
միայն հասարակ նամակագրութիւն, մի
գործիք, որի միջոցով հազիւ կը կարողա-
նան վատ թէ լաւ իրանց մտքեր յայտնել:
Մանուկն աւարտելով իւր ուսումը ծխա-
կանի մէջ ստիպված պէտք է սնուի որո-
նելու հետեւի, աշակերտելով արհեստաւ-
որ կամ վաճառականի և այդպէս իւր երկի-
րորդ ուսուցիչը ինելով մի անկրթ նա-
խապաշարված անձն, մի մարդ, որի հա-
մար կրպակը աւելի սրբութիւն է քան պա-
տիւր, հետզհետէ նորա արիւնը կը բա-
ղադրվի և նորա ճանաչողներ փառք կ'տան
ազգերին, որովհետեւ կ'ենին նորա մէջ և
ժառանգական պարզութիւնը:

Ուրեմն չգանգատենք մեր վերայ, մենք
ենք մեր յետադիմութեան պատճառ և այդ-
մեր ներկայ ուղղութեամբ մենք չենք կա-
րող երբ և իցէ ունենալ նիւթական կամ
բարոյական յառաջդիմութիւն: Բաղդի
բերում ենք կարող է մեզանից մէկը հա-
րըտանալ, իսկ հազարներ կ'մնան թրշ-
ուառ: Մտորութիւնը կ'լինի մեր յատկաց-
եալ ապետը, պատմական փառքեր կ'են-
նին — կանհետանան, ազգութիւնը կ'ա-
ղ-ղորդի և նա կ'անցնէ իւր մէջ աճու-
նութիւն:

Արտաստեղծ պիտի ասեմ որ Հայերը
փառամու են, ետալու են, անգլայ և ծոյ:
Բարի նախաձ ունեցող հեռու կ'մնայ
այս տեսակ հարուածներէ:

Հարուածը, նա չեմ ասում մէկը կամ
երկուքը, այլ հարստութիւնը մեր մէջ
ընդհանրապէս գիտէ հարստանալ իրան
աղիւղով: Նա երազում է դեր խաղալ բար-
ձր հասկացող լուսաւորված մասի մէջ,
իւր ազգակիցիներ ստոր մարդ հարստա-
հարեալու նպատակով, իւր քրտակիցին տա-
լիս է մի շաշու ձեւակերպութիւն և սովո-
րցումէ նորան աղուսների (կուր), կր-
կանների (ցիւր), կարաւ և դաշնամուրը
(փիանո): Եթէ ունի դրած իւր դահլիճի
մէջ, ահաւասիկ բարձր նորա փառքը:

Դորա մէջ մեռած է պարագիտութիւն,
նա միւսապար անդամ է իրում իւր ազ-
գականների մէջ անգամ և ծանօթների,
որին հետեւելու համար սորա դիմում են
պարտքերի և սնանկանում են:

Հարուածը մեր մէջ հանգիստ չէ ան-
գամ: Նորա ականջը միշտ դրան վերայ է:
Եթէ բացվում է դուռը, նա կարծում է
թէ եկած են հրաւիրելու իրան բարձրաս-
տիճան անձներին մօտի հասցնելութիւն:

Նա որոնում է պատիւ օտարի գրպա-
նում. ուրեմն ինքն անպատիւ է:

Հարուածի վարմունքը դէպի Հայը լի-
նում է ստիպողական — ընդդէմ կամքի և
հպարտ:

Միջակ հասարակութիւնը մեր մէջ ա-
նըգայ է, իսկ ստոր հասարակութիւնը
ծոյլ: Սքա այս դրութեան մէջ մնացել են
չունենալով դեկավարներ, որ դոցա ա-
ռաւորութիւնը հասցնին մի դասարկ օաղի:
(արգաւանդ հող անպատիւ մէջ):

Եւ չեմ կարող Հային բաղդատել լու-
սաւորված ազգերի հետ: Եւ իմ կարծիքով

և Տաճիկներին, որ նը համարվում են մո-
լեանք (ֆանատիկոս) հասարակութիւն,
ունիմ իրաւունք նախադասելու մեզանից:

Ճշմարտութիւնը չի դատապարտվի:

Տաճիկը չէ ընթանում յառաջ, որով
հետեւ ունի պատճառ. նա մեք է համա-
րում քրիստոնեաների քայլերին հետեւի:
Տաճիկ վերայ չէ երևում անդապնութիւն:
Նա սորում է թէ տաճիկ թիւնը կրադադիւ-
ր և կ'որցնէ իւր սրբութիւնը, եթէ հետեւի
քրիստոնեաների կրթութեանը: Այս խօս-
քերը գոնէ ծագում են ջերմեանդութե-
նից դէպի իւր կրօնը: Հառուսա տաճիկը
նուիրում է իրան աղթատեղերի, ստանու-
մէ ածական, որ մեծարում է նորան իւր
ազգի մէջ և այնուհետեւ իւր սահմանի մէջ
նա մնում է ջերմեանդ դէպի իւր կրօնը:
Արդեօք ունինք մենք մի այդպիսի յատ-
կութիւն:

Մեր հարուածները տարին մի կամ եր-
կու անգամ մտնելով եկեղեցի, փառք
և պատիւ են համարում անցնել սեղանի
առաջը. աղթատ դասի ետեւ կանգնելը
նոցա համար անպատուութիւն է: Նա
չուտ չուտ նայում է ժամացոյցին եւ հա-
սարակութեան մէջից հեռանալ է մտա-
ծում:

Եւ Հարուածի որդին սլոտած է մի
ճոանագու շուրջ և ստորած է մի քա-
նի բառ արտաբերելու ֆանտա-
րին, նա կ'սործում է իրան երկուսար-
գեւ: Հայը նոտա ուղըն որդին չափ է հե-
րուում, միայն թէ արտնը մի օտա, կին
որի հետ գաղղըր ստար լեզուախօսութեամբ
և իւր ուրջ գտնվող օտար տալի վերայ
նայի ծաղրածութեամբ:

Հայ հարուածը բաւ չէ, որ գորկէ ջեր-
մեանդութեան դէպի իւր կ'անը, եկե-
ղեցին եւ ազգութիւնը: Եթէ առաւօտեան
յանկարծ պատահում է նորան մի քահա-
նայ, նա հազար տեղ սկսում է պարտաւե-
այս դէպքը և ասել. «Ո՛ր, գործս պիտի
կազի, քահանայի երես եմ տեսել»: Ինչ
են նախակում այդ խօսքեր, եթէ ոչ մո-
լութիւն, որի մէջ լեզուախօսութեամբ է նա:

Հայ ատոմանաւորը զօրաբար (ճա-
կաւանաւոր) ճակատին անցուցած ապրու-
մէ անգապի թեան մէջ և երազում է պաշ-
տօնական թղթերի ու զրուցեան վերայ:
Իկելի Հայի ստոր մասը, ունեցել է արհա-
մարանք, իսկ հարուած մասի սեղանի շուրջ
պտտելը, արդար կամ անուղիղ նորան
ձայնակցելը, մի փոր կ'ուսացնելու համար
չ'ողորդելը ընական է դարձել նորա
համար:

Համալսարանների մէջ ուսած Հայեր
քառասունամեայ չընանում և ոչ մի գգալի
օգուտ են տուել ազգին, բացի շատ սա-
կա բացառութիւններից. նորա ևս իրանց
սնունդ որոնել են արքունական ծառայու-
թեան մէջ:

Նոցա բոլոր պարագիտները քնքուլ սե-
ռի հետ պտտել, կ'ըստի, իրանց գոյու-
թիւնը համարել գեղեցիկ, ապա մի
նպատակ սնուիւր կամ ժողովրդին, ոչ
մէջ նա ապրում է կամ պատկանում է, նո-

ՍԵՐՍԵՐԻ ԵՆՀՈՒՏԻ

Տակօպէր քննաթի թարգ ու իսանը իւղ-
րէ, թէգալիւմաթը գալիլէսիին վէ թէ-
ղէքըրաթը ֆիւրիլէսիին էօթիւք գըղարա
իւղար ու իֆառտէ իթմէլտէ իթէն, մէր-
գումէլէր, գալիլէրիտէ տողան թապիի
պիր արդուեա իթասթէն, ուսուլ իլէ սըյ-
րլարագ ամտան ալաղը իտիլէտէն սօնրա,
էլ էլէ թուրաթ կիտիպ մէքըր միւսիւն
մէշէ աղանձընն ալթընտա տիգ իւղէրիւնէ կէ-
լիլէր, վէ պատէհու գարըն պէ գարըն սը-
գըլարագ աղամանա պաշարար. վէ իս-
թիւն իսէ օլ տէմտէ օնլարըն արգաւան-
տա անաղաւս էլլէրիւնէ քննաթ ուղուեն սօ-
բասընըն իւղէրիւնէ գօեարագ, վէ անընը
տալի էլլէրիւնէ իւղէրիւնէ տեաթարագ
տուրուր:

Արտան էօյլէնէ չէնտ տաղըգա միւրուր
իթիլէտէ, հալէա տիգ իւղէրիւնէ պու-
լուեն Ռօյ իլէ Պաւլըն (եալստ իլիլ իլէ
Պէնաղըն), ալ եանաղարընտան ալաղը
իւնու թանէսի կիպի կէօգ եալարընն
տէքիւրիւնէ կէթուրեա, «Հայտէյի-
նիլ»... հայտէյիլիլ, կիտէլիլ էվլալա-

րմ, թէլէր երտէ քէտէրիլմէլ լաղըմ
տէլ իլ տիր. վէ պլիթ տէ բէտէրիլիլ ծէ-
նէրալ Սոմոն Բարիտէ պուրուրգ. վէ
պու կիւն խանտա, պլն սիգէ, պու բէյիթի
եւթի իֆառտէ վէ իշար իտէնէլիլ տիր...
պլննէ պլնիւ պիր միւնաղաթմա մէլան...
հէր նէ գատար չիմտիլ տէլ սիւրէթի իթ-
թիլապ իթիւմ իւն տէ, բէտէրիլիլ հաթ-
գընտա սիգէ պիր չօգ մալիւմաթար վէրիպ,
վէ հիթեանէլէր նաղ իթմէլէ իլիւն, շու երլ
պաշո կիպի սանընա անձագ պու կիւնիւն
եաղալմաթա, խասթիթէն պէքէմէթտէ
իտիւմ տէտիլտէ, Ռօյ քէլմէ պէտ իլէ:

Պիգ վալիտէմիլիլ տալի խաթըրմէգա
կէլիլիլիլ մէլան աղամաղաթաւը, տէր:

Քէգալիլ Պաւլ ալիլ հալ իլէ:
— Էվլէթ, պուլուտան սօնրա պիր տալի
անձագ սալմանտէ կէթուրէլիլիլիլիլ վա-
լիտէմիլ իլիւն աղաւթուրգ տէտիլտէ, Տա-
կօպէր իթիլիլիլ տալի էլլէրիւնէ թու-
թարագ անաղա զալտըրտըգտան, վէթա-
րիթ ու թապիր գալու: Իթմէլ պիր էսէրի
մուհապալթ իւղէր, վէ օլ հէնկեանտէ
գաթէն քէնտի սէրթ էլլէալլը սուրէթիւտէ
տահա գիւտտէ պիր ալմամէթի ճաղիպ
զուհուրեանթիլ օլտուրու հալտէ, նէօլէթ
իլէ իթիլիլիլ տալի եիւղէնէ նիկեանէն-
տաղ պուլուէնտուգտան սօնրա, «պէյլէ
տէրեայի դամ ու էլէմ տալմաղըլ լաղըմ
տէլ իլ տիր էվլալալարմ, կէրի սիգիւ վա-
լիտէնիլ նիւս թալիլիլիլիլիլ էն գիւտտէ

մէտէ ու սէնաէ շաեանլարընտան պիրիսի
իտի... Հաթթա, Էվլէթ անտա իգալմէթ
իթիլիլ վաղթ, բէնտուլէ Վալլէլէլիլիլ
իլլէթիլ սրֆաթըն վիլիլիլիլ իտի. հալպու-
թի տէլիլ վաղթալ վէ իլիլիլիլ, իլլա պիւթիւն
ալմիլիլ ինուսի թէնիլիլ իթսէլիլ տալի
սէգա իտի... դիւրա, միւրգումէլիլ իտիլ
ճիւնտէ հէման հիլէ կիտիլ եօգ տուր,
տէնէլիլիլիլ... Թալլ... խալլ...
տէր:

Պու թէլլիլիլաւ էնաւանա, Տակօ-
պէրի սէլիլ բէլիլիլ պաշարտըրտան,
սիւրէթ իթիլիլիլ սօնրա, բէնտի առէ-
թի գալիլիլիլ իւղէ, ուղուեն վէ գըր պլ-
եղգարըն պուրմանա պաշար:

Վէ իթիլիլիլիլ սուրէն կէլիլիլիլ, Տա-
կօպէր թէլլարնէ քէլմէ միւսալէլիլ
պիրիլ, «Պաղսանալընը, էվլալալարմ,
վալիլիլիլիլիլ սիգէ պաշարմա պօրտու, սիգէ
կիւղէլ կիւղէլ նախաթար վիլմէլիլիլ իտիլ
էյլէ տէլիլ մի տէր:

— Էվլէթ, Տակօպէր:
— Իմտի էյլէլ օլտուգտա, էնէլ շէրպէ-
թիլիլ իլմէլտէլ էվլէլ, սիգէ էն» նախաթ
վիլիլիլիլիլ խաթըրտըգտա մը տըր Պաւլ է-
սէթ իթմէլիլ, անձագ քէնտուսիլիլ տիւ-
լիլիլալ տէրիւթըր իթմէլիլիլիլիլ, էյլէ
տէլիլ մի:

— Էվլէթ, հաթընըգ վար տըր, Ալաւըն
մէրհամէթի, էվլալալարըն իտիլ ճիւնտէ
պըրագաթա, սալմանէ կիտէն վալիտէ

լէր հաթըրտա, աւալ էֆիթ օլմաթըլ,
հաթթա. իտիլ ալիւմանտ, պիլիլիլ ուղա-
լարմըր իլիլիլիլ գրման ու քնտուիլիլ
տալի թարաթը Ռէպուլան տէն մուսառտէ-
նէ ինպիթ պուրուրաղաղըն, վալիլիլիլիլ
պիլիլ, հիլիլ հաեաթընտա, իֆառտէ վէ պէ-
եան իթիլիլ տիր — տէր Պաւլ:

— Հաթթա, տիգ գաթը նաղալընն աւալ
իւղէրիլիլիլիլ էֆիթ իթմէլիլիլիլ տալի
վատ իթիլիլիլ — տէր Ռօյ:

Պատէհու իթիլ տալի քէմալ մէրթէպէ
րիգաթիլիլիլ պիր լէթաթիլիլ մէլու-
պիր հարէլթիլ թալիլիլիլ էսէրիւտէն միւ-
թէնսիլիլ օլտուգալըն հալտէ, պիրպիլիլ
րիլիլ էլլէրիլիլ թուրտուգտան, վէ պիր
նիկեանէլ սալմէտիւնէլիլ կէթուրիլիլ իտիլ
սէլայէ տողու գալտըրտըգտան սօնրա,
քէնտի եւալը իթիլիլա ընձա սէգալարը
բէրիլիլիլ (թաղընմանա շաեան) օլուն պիր
իթիլա տու իման իւղէր:

— Էյլէ տէլիլ մի, եալ վալիլիլիլ...
սէն պիլիլ կէթուրէտէ վէ նաղար իթմէլէ.
տէլիլ... սէն պիլիլ իլիլիլ վէ տիլիլ-
մէլալիլ... — տէրիլ:

(Տէլիլ)

Գալաթաոա Բէնճէնսլիհ-բազարընտա
Նօ . 41 Իրսի խանրնտա